

पर्यङ्के षोपसंयमः भा० वि० १७ अ० । भावे च् । १ सव्यक्
संयमः 'वहानामुपसंयमः' रामा०

उपसं(सङ्ग्र)ग्रहण न० उप+सम्+ग्रह-काचारे ल्युट्
वाङ् । पादग्रहणपूर्वकप्रधाने 'उपसंयमः' क्त्वा ङी-
ष्वाय स विधापते । भा० ङी० ७४ अ० । 'वृत्त्यस्तपाधिना
कार्यमुपसंयमः' सुतोः । १ सव्यक् संयमः च ।

उपसं(सङ्ग्रा)ग्राह्य ति० उप+सम्+ग्रह-कर्माणि यवत्
वाङ् । पादग्रहणेन अभिवाद्ये 'भातर्भावीपसंयमाद्या
सवर्णाऽहन्त्यहन्त्यपि । विप्रोष्य तुपसंयमाद्या ज्ञातिसव्य-
न्विबोधित' मनुः । [१ सव्यग्नियमे १ सव्यने च ।

उपसंयम उ० उप+सम्+यम-पञ् अवृद्धिः । १ उपसंहारे ।
उपसंयमन न० उप+सम्+यम-णिच् ल्युट् । १ सव्यग्नये
करणे ल्युट् । १ सत्प्रापने ।

उपसंयोग उ० बानीयेन संयोगः । समीपसंबन्धे । 'नामा-
ख्यातयोस्तु कसोपसंयोगोतका भवन्ति उपसर्गाः' व्या०
उपसंरोह उ० उपगतः संरोहः प्रा० व० । समीपप्ररोहे
'सव्यमार्गातुपसंरोहः' सुह० ।

उपसंवाद उ० उपेत्य अङ्गीकृत्य संवादोवदनम् । पणवन्ने
नाङ्गीकारपूर्वककथने उपसवादायुक्त्वोच' पा० । 'उ-
पसंवादः पणवन्त्यः' सि० की० । स च 'यदि भवानिदं
कुर्यात् तर्हि इदमहं ते दास्यामीत्येवं वाक्यरूपः ।

उपसंव्यान न० उपसंवीयतेऽनेन उप+सम्+व्यञ्-संयतो
करणे ल्युट् । परिधानवस्त्रे 'अनर बाह्व्यो गोपसं-
व्यानयोः' पा० ।

उपसंहार उ० उप+सम्+ह-पञ् । १ सप्रामौ, स च यन्व-
तात्पर्यावधारकविज्ञाभेदः 'उपक्रमोपसंहारौ-हेतुतात्प-
र्यनिर्णये, इत्युक्तेः । तलोभयोरेव तद्वैतत्वं न तु मन्त्रो-
क्तत्वे तु उपक्रमयर्थे । २ संयमः च । १ सव्यग्नये १ सव्य-
नृतायैत्यान्यत्वात्वाच्यतुपसंयमे यथा गुणोपसंहारः । तच्च-
न्द्रे विवृतिः । १ साकल्येन सव्यम् 'सर्वोपसंहारवत्त्वा-
व्याप्तेर्दुर्ज्ञानत्वात्' सर्व० व० ।

उपसंहारिन् ति० उप+सम्+ह-णिनि । १ उपसंहारके
साकल्येन सव्यम् न व्याप्ते अतुपसंहारिण्यदे उदा० ।

उपसङ्गान न० उपरि स्तुतोक्तादतिरिक्तायः संख्यायते
अनेन उप+सम्+ख्या-करणे-ल्युट् । स्तुतास्तुत्यायस्य
वार्तिकदिभिः कथने वाक्यभेदे । 'प्रकलादिभ्य उपसं-
ख्यानमित्यादि' वार्तिके भूरिप्रयोगः । इष्टप्रपञ्चाननै-
रपेक्षेण' २, ११२, माचव्या० मञ्जिनाथः ।

उपसत्ति स्त्रा उप+सद-भावे क्तिन् । १ नैककथन सव्यम् २ आ-
तृगत्वे १ सव्यम्भावे च । करणे क्तिन् । १ सेवावासु मेदि० ।

उपसत्तृ लि० उप+सद-तृच् । १ आसत्ते निकटस्थिते २ कतु-
गते १ सव्यके च । 'सा च रिपुदुपसत्ता ते अग्ने !' 'सत्त-
मग्ने तुवममस्तु त्वभ्यमुपसत्ता' यजु० २७, २, ४, उपसत्ता
सेवकः मेदि० ।

उपसद् लि० उपसीदति उप+सद-क्तिप् । १ समीपस्थिते ।
'प्रकामोद्यावोपसदम्' यजु० २०, ६, करणे क्तिप् । २ इति-
भेदे स्त्री । वा षेतिः 'अथोपसद्' आच० औ० ४, ८, १,
आरभ्य पाण्ड्योषोपसदः' इत्यन्तेषु १ । छलेषु उक्ता इत्याद्या ।
'अथोपसद्भिः प्रचरति' 'यदोपसद्भिः प्रचरति' अथैतानि
हवींनि निर्वपति आग्नेयमहाकपालं पुरोडाशं होमं
चरं वैष्णवं त्रिकपालं वा पुरोडाशं चरं वा तेन यथेष्टैर्ब-
वजते । तदु तथा न कुर्यात् क्वचित् वा एव यो वक्ष्य
प्रधादेत्येति वा एव वक्ष्यप्रधाद्या उपसत्प्रधादेति तस्मा-
दुपसत्प्रधादेव नेयात्' यत० ५, ४, ५, १, ६, 'अथ दशमेने
तं ब्रह्मादहे स्थापितं सोममाह्वयासन्द्रामासद्यातिथ्यवा
प्रचरेयुः तदग्निरुपसद्योगः तत्वाग्निर्होमविष्णु, देवता
कोपसत्प्रतिनिधित्वेन संख्ययागसव्यन्विनास्तुत्तमानां
तथाप्यामानेव सौम्यवैष्णवानामेव निर्वपं पूर्वपक्षवति
यदोपसद्भिरिति । तेन यथेष्टेति एकैकोपसत्स्थाने तेन
एकेन हविना यथेष्ट इदित्यन्तेषु कुर्यात् उपसत्प्रत्ययार्थ-
मेतद्विशिष्टव' कर्त्तव्यमिति शाखान्तरीयः पक्षः तस्मिन्
निराकरोति तदु तथेति । नेवात् न प्रच्युतोमनेत् तत
उपसदः प्रचक् कुर्यात् तदन्त एतानि संख्यामन्तिमाकि
लीयि हवींनि षेदित्यन्तेषु प्रचक् कुर्यात् स एव दशमेवः
क्रतुः सप्तदशसोमसाध्याऽग्निहोमसं सोमवति' भा० । 'उ-
पसद्भिरित्या सावमेकसग्निहोमं कुर्वीति' सुतिः ।
'रूपरूपसदामेतिस्त्रोरात्रीः यजु० १८, १४, 'उपसद्-
स रौहिणो कुर्यात्' कात्या० ४, ६, ४४, 'उपानुपसदः ।
७, २, २२, । उद्योतिहोमे १ प्रवर्णाहप्रविद्धावागिहो
३ माहृपत्यादिभिस्त्रेऽग्नौ च । 'गार्हपत्योदविष्वाग्नि-
स्तत्रैवा हवनीयकः । एतेऽग्नयस्तयो सख्याः सेवासो-
पसदस्तयः' अग्नि उ० गणभेदनामाध्याये । उपसद् तच्च-
न्दोऽन्वयिन् विहता० च् । औपसद तच्चन्दुतो आ-
ध्याये अतुवाके च उ० ।

उपसद् उ० उपसीदत्यक्तिन् उप+सद-वद वा० वक्ष्यं क ।
उपसद्वागे 'अथ ब्रह्माति यत् पिबति यद्गते तदुपसद्